

**WYBRANE DOKUMENTY DOTYCZĄCE FUNKCJONOWANIA
I LIKWIDACJI OBOZU W STAROBIELSKU
(WRZESIEŃ 1939 — CZERWIEC 1940)**

Przedstawione dokumenty zostały wybrane spośród akt Zarządu NKWD ds. Jeńców Wojennych i Internowanych. Dwa pierwsze przybliżają warunki funkcjonowania obozu jenieckiego określone w dokumentach normatywnych NKWD, pozostałe zaś obrazują likwidację obozu w Starobielsku w kwietniu i maju 1940 roku poprzez meldunki komisarza politycznego obozu — Kirszina. Ponieważ nie odnaleziono jak dotąd dokumentów bezpośrednio świadczących o zbrodni dokonanej na przebywających tam Polakach, można tylko na potwierdzenie faktu ich zgładzenia przedstawić źródła pośrednie.

Wanda Roman

*

*

*

ŚCIŚLE TAJNE

„ZATWIERDZAM”
NACZELNIK ZARZĄDU DS.
JEŃCÓW WOJENNYCH NKWD ZSRR

Major (SOPRUNIENKO)

KOMISARZ ZARZĄDU DS.
JEŃCÓW WOJENNYCH NKWD ZSRR
KOMISARZ PUŁKOWY (NIECHOROSZEW)

**1. TYMCZASOWA INSTRUKCJA O PORZĄDKU
PRZETRZYMYWANIA JEŃCÓW WOJENNYCH
W OBOZACH NKWD**

1. Porządek przetrzymywania jeńców wojennych w obozach NKWD opiera się na niniejszej instrukcji i powinien zapewnić:

- a) przetrzymywanie jeńców w warunkach izolacji od miejscowej ludności;
- b) stworzenie systemu ochrony uniemożliwiającego jakąkolwiek szansę ucieczki jeńców z obozu;

2. Kategorycznie zabrania się okrutnego obchodzenia się z jeńcami, narażania ich na zniewagi i groźby.

I. ORGANIZACJA OBOZU

3. Obóz dla jeńców wojennych izoluje się ogrodzeniem z drutu kolczastego lub drewnianym albo kamiennym płotem, odpowiedniej wytrzymałości i wysokości (nie mniej niż 2,5 metra).

4. Ogrodzenie obozu wznosi się na planie prostokąta lub kwadratu, zapewniających lepszą obserwację. Od wewnętrznej strony obozu w odległości 5 m. od głównej strefy znajduje się strefa przednia w 3-ech pasach.

5. W celu obserwacji i ochrony obozu od strony zewnętrznej ogrodzenia wznoszą się wieże wartownicze.

6. Dla przepuszczania na teren obozu samochodów osobowych i ciężarowych oraz osób wchodzących i opuszczających obóz organizuje się wartę.

Przepuszczenie przez wartownię pracowników obozu i kontrolujących obóz pracowników NKWD odbywa się za pomocą legitymacji służbowych, a wszystkich pozostałych osób opuszczających obóz tylko poprzez przepustki określonego wzoru, wydawane zgodnie z zarządzeniem naczelnika obozu, komisarza lub z-pcy i pomocnika naczelnika.

7. W pomieszczeniach dla jeńców instaluje się dwupiętrowe prycze systemu wagonowego, z odpowiednią ilością pieców zapewniających normalną temperaturę wewnątrz pomieszczeń oraz nieodzowne sprzęty codziennego użytku; stoły, ławy, umywalnie, kosze na śmieci, pojemniki do wody pitnej, półki do przechowywania rzeczy osobistych.

II. PRZYJMOWANIE JEŃCÓW

8. Jeńców wojennych przyjmuje się do obozu od konwoju wg wykazów, za podpisem komendanta punktu przyjęć i naczelnika konwoju. W wykazie powinny znaleźć się rubryki: nazwisko, imię, imię ojca, rok urodzenia i numer (legitymacji) jeńca.

9. Wszystkich przybyłych do obozu jeńców rejestruje się i ewidencjonuje zgodnie z instrukcją o ewidencji jeńców.

10. Przyjętych do obozu, przed rozmieszczeniem w barakach, rewiduje się pod kątem posiadania broni. Ujawnioną broń, dokumenty wojskowe i inne zakazane do przechowywania w obozie przedmioty — odbiera się.

11. Pieniądze powyżej sumy dozwolonej w obozie i cenne przedmioty przyjmuje się na przechowanie, a jeńcom wydaje się pokwitowania z dokładnym określeniem ilości i rodzaju przyjętych na przechowanie cennych rzeczy i sumy pieniędzy.

Dokumenty osobiste i zaświadczenia o miejscu urodzenia, o stanie zdrowia,

sytuacji rodzinnej itp. oraz fotografie rodzin, nie podlegają konfiskacie. Nie podlegają zabraniu także przedmioty osobistego użytku (odzież wierzchnia, obuwie, bielizna, scyzoryki, brzytwy itp.).

12. Po rejestracji jeńcy wojenni przechodzą dokładny przegląd sanitarny i umieszczani są w pomieszczeniach oddzielnych od wcześniej przybyłych jeńców (w celu odbycia kwarantanny). Porządek kwarantanny odbywa się zgodnie z instrukcją o sanitarnej obsłudze jeńców.

III. PORZĄDEK PRZETRZYMYWANIA JEŃCÓW

13. Jeńców wojennych w stopniu szeregowych umieszcza się oddzielnie od stanu oficerskiego i osób zaliczonych do niego znajdujących się na ewidencji specjalnej.

Uwaga: Jeńców wojennych spośród młodszej kadry dowódczej w stopniu do sierżanta włącznie umieszcza się razem z szeregowcami.

14. Pomieszczeń, w których przechowuje się jeńców wojennych nie zamyka się przez całą dobę.

15. Na terenie strefy obozowej dopuszcza się swobodne przemieszczanie się jeńców aż do sygnału pójścia spać.

16. Zabrania się jeńcom wojennym przechodzenia z pomieszczenia do pomieszczenia.

17. Kategorycznie zabrania się zezwalać jeńcom na mieszkanie poza strefą obozu w prywatnych kwaterach.

18. Na jeńców nakłada się obowiązek prac związanych z potrzebami obozu i samoobsługą.

19. Kategorycznie zabrania się wykorzystywać jeńców do obsługi osobistej personelu obozu i do obsługi osobistej innych jeńców.

20. Zabrania się zamieszkiwać na terenie strefy obozu pracownikom obozu i warcie.

21. Pod nadzorem komendanta dyżurnego codziennie rano i wieczorem odbywa się apel jeńców.

22. Czas i sposób prowadzenia apelu oraz inne sprawy porządkowe określa „Regulamin wewnętrzny”.

23. Administracja obozu periodically ale nie rzadziej niż raz w miesiącu przeprowadza niespodziewane kontrole pomieszczeń jeńców w celu wykrycia i konfiskaty zabronionych przedmiotów. Wyniki kontroli umieszcza się w protokole.

24. Obsługę medyczną jeńców prowadzi się na podstawie specjalnej instrukcji.

25. Jeńcom wojennym zabezpiecza się wyżywienie i zaopatrzenie zgodnie z ustanowionymi normami.

IV. OBOWIĄZKI I PRAWA JEŃCÓW

26. Jeńcy wojenni zobowiązani są masowo przestrzegać regulaminu porządku wewnętrznego obozu i bezdyskusyjnie wypełniać wszystkie zarządzenia administracji obozu i warty. Regulamin porządku wewnętrznego wywiesza się w obozie na widocznym miejscu.

27. Jeńcy wojenni obowiązani są utrzymywać w czystości pomieszczenia, w których się znajdują, ostrożnie obchodzić się ze sprzętem, urządzeniami i rzeczami osobistego użytku wydanymi przez obóz i nie dopuszczać do ich zniszczenia.

28. Wszystkie rzeczy wydane jeńcowi do osobistego użytku (odzież wierzchnia, bielizna, obuwie, art. pościelowe itp.) obowiązkowo wpisuje się na jego kartę — osobistą ewidencję i do książki wyposażenia, z podaniem ich liczby, stanu (stopień zużycia) i wartości. Po otrzymaniu rzeczy osobistego użytku jeńiec podpisuje się w książce wyposażenia.

29. Przy zdaniu przez jeńca rzeczy wydanych do osobistego użytku dokonuje się odpowiedniej adnotacji w książce wyposażenia, także za podpisem jeńca. Przy przesłaniu jeńca z jednego obozu do drugiego książka wyposażenia jest przesyłana razem z jego teczką personalną.

30. Przy przekwaterowaniu z jednego pomieszczenia do drugiego jeńcom pozwala się na zabranie ze sobą tylko rzeczy osobiście do niego należących oraz rzeczy wydanych przez obóz, wykazanych w książce wyposażenia.

31. Powierzchowne naprawy bielizny i odzieży wykonują sami jeńcy. Administracja obozu zobowiązana jest zwracać uwagę na schludność jeńców i przechowywanie przez nich rzeczy codziennego użytku.

32. Za zniszczenie sprzętu, urządzeń i za materialne ubytki jeńcy ponoszą odpowiedzialność materialną, dyscyplinarną albo karną.

33. Każdy przypadek przyczynienia się do materialnego ubytku podlega dochodzeniu z obowiązkowym przesłuchaniem jeńca i w zależności od wyników dochodzenia podejmuje się decyzję o stopniu ukarania. Na zakończenie: pomimo nałożenia kary powinna być również wyznaczona suma przeznaczona na pokrycie strat materialnych.

34. Na pokrycie strat materialnych, naczelnik obozu podejmuje decyzję o podjęciu pieniędzy z bieżącego rachunku jeńca.

35. Wszystkie prace związane z obsługą obozu wykonuje się siłami jeńców.

36. Przy zwracaniu się do administracji obozu jeńcy obowiązani są zachowywać się grzecznie i nie wszczynać sprzeczek.

37. Przy kontroli baraków przez dowództwo obozu i przez inne uprawnione osoby mające prawo do kontroli i przeglądu obozu, jeńcy po komendzie „uwaga” powinni wstać.

38. Jeńcom wojennym zezwala się na:

- a) noszenie własnego umundurowania;
- b) przechowywanie i używanie art. żywnościowych, walizek, artykułów pościelowych, naczyń (misek, łyżek, kubków), szachów, warcabów i in. gier niehazardowych, książek, czasopism, gazet, papierosów, zapalek, art. krawieckich (igły, nici itp.), artykułów piśmiennych i przyborów toaletowych.

Uwaga: Wszystkie rzeczy, na których przechowywanie zezwala się, winny być przechowywane w specjalnych do tego celu przeznaczonych miejscach (szafy, półki, wieszaki itp.).

- c) swobodne poruszanie się w strefie obozu i udział w zajęciach kulturalno-edukacyjnych i medyczno-sanitarnych (w czasie wolnym od pracy);
- d) zajmowanie się gimnastyką i innymi dyscyplinami sportowymi;

- e) korzystanie z osobistych pieniędzy w kwocie do 100 rubli miesięcznie, które można posiadać;
- f) posiadanie na swoim wykazie, w znajdujących się w obozie skrzynkach — produktów, odzieży, bielizny, obuwia i innych przedmiotów osobistego użytku i pierwszej potrzeby.

39. Jeńcom wojennym zabrania się:

- a) wychodzenia bez zezwolenia poza granice obozu;
- b) uprawiania gier w karty i innego hazardu;
- c) picia napojów spirytusowych i używanie narkotyków;
- d) przechowywania broni, napojów alkoholowych, narkotyków, kart do gry, map wojskowo-topograficznych, planów miast i map okolic, w których położony jest obóz;
- e) sprzedaży rzeczy i dobytku należącego do obozu;
- f) poruszania się po terenie obozu po sygnale „do snu” (z wykluczeniem osób wypełniających czynności służbowe w obozie).

V. KORESPONDENCJA, PRZESYŁKI I PRZEKAZY PIENIĘŻNE

40. Jeńcom zezwala się na prowadzenie korespondencji.

41. Każdy jeńiec może wysłać i otrzymać jeden list w miesiącu.

42. Wszelka korespondencja wchodząca i wychodząca od jeńców wojennych według obowiązujących zasad jest przeglądana przez kontrolera politycznego oddziału specjalnego obozu. Do pomocy kontrolerowi mogą być dani odpowiednio politycznie uświadomieni i piśmienni pracownicy obozu.

43. Listy powinny być przeglądane i wręczone adresatom oraz wysyłane do adresatów w ciągu pięciu dni od ich otrzymania do przeglądu.

44. Oddawane do wysłania listy osobiste jeńców powinny znajdować się w niezaklejonych kopertach.

45. W listach jeńców zakazuje się umieszczania wiadomości o liczbie jeńców w obozie, o ochronie obozu i sposobie przetrzymywania jeńców oraz innych wiadomości mogących przynieść straty lub szkodę ZSRR. Takie listy podlegają

konfiskacie, o czym pisze się odpowiedni protokół dołączony do teczki personalnej jeńca wojennego.

46. Listy jeńców powinny być wysyłane adresatom tylko za pośrednictwem kancelarii obozu. Wysyłka listów innymi sposobami jest kategorycznie zabroniona.

47. Przy ujawnieniu nielegalnej wysyłki listów jeńca pozbawia się prawa do korespondencji na okres 2 miesięcy, a przy powtarzających się takich przypadkach oprócz zakazu korespondencji, jeńiec podlega karze zamknięcia w karnym baraku.

48. Jeńcom, których ukarano zakazem korespondencji nie wydaje się przez okres kary otrzymanych listów. Po upływie okresu kary wszystkie listy powinny być wręczone jeńcowi — adresatowi.

49. W przypadku ubycia jeńca do innego obozu listy i paczki w ciągu pięciu dni przesyła się do jego miejsca pobytu. W przypadku śmierci jeńca, listy dołącza się do jego teczki personalnej.

50. Pracownicy obozu odpowiedzialni za wysyłanie i dostarczanie korespondencji jeńcom ponoszą odpowiedzialność za każdy niedostarczony list lub przesyłkę, a tym większą za jej zgubienie lub zniszczenie — włącznie z oddaniem pod sąd.

51. Otrzymana przesyłka jest otwierana przez pracownika obozu w obecności adresata.

52. Zakwestionowane w przesyłkach zabronione przedmioty konfiskuje się i spisuje protokół, w którym przedstawia się dalszy los tych przedmiotów w zależności od ich rodzaju. Protokół przedstawia się jeńcowi. Ujawnione w przesyłkach pieniądze i cenne przedmioty konfiskuje się i zapisuje na osobisty rachunek jeńca.

53. Paczki żywnościowe przesłane dla osób wcześniej zmarłych, po analizie przekazuje się do kuchni jenieckiej. Rzeczy przekazuje się do działu ogólnego dla rozdzielenia tylko wśród jeńców.

54. Paczki przesłane na nazwisko jeńców ukaranych zakazem otrzymywania przesyłek, wydaje im się po zakończeniu kary. Znajdujące się w paczkach szybko psujące się produkty po analizie przekazuje się do kuchni dla jeńców.

55. Jeńcy mają prawo otrzymywać z ojczyzny i z państw neutralnych przekazy pieniężne bez ograniczenia kwoty.

56. Wszystkie należące do jeńców pieniądze znajdują się na ich rachunkach osobistych.

57. Jeńcom zezwala się przekazywać ich pieniądze na rachunki innych jeńców.

58. Po zakończeniu okresu niewoli jeńcom wydaje się wszystkie należące do nich pieniądze i kosztowności, (punkt wykreślony)

VI. WIDZENIA

59. Na widzenia zezwala się jeńcom w każdym poszczególnym przypadku za pisemnym zezwoleniem Zarządu do Spraw Jeńców.

VII. WYMIAR KAR

60. Za naruszenie regulaminu wewnętrznego i przewinienia nie pociągającego za sobą odpowiedzialności karnej, jeńcy podlegają karom dyscyplinarnym.

61. Naczelnik i komisarz obozu mogą nakładać następujące kary:

- a) umieszczenie w karnym baraku na okres 1 miesiąca;
- b) umieszczenie na odwachu na okres do 20 dni;
- c) ograniczenie prawa do korespondencji na okres 2-óch miesięcy;
- d) ograniczenie w korzystaniu z pieniędzy osobistych na okres do 2-óch miesięcy.

62. Karny barak jest izolowany od pozostałych budynków jeńców ogrodzeniem z drutu kolczastego lub innym ogrodzeniem.

63. Jeńcom umieszczonym w karnym baraku nie zezwala się na swobodne poruszanie się po terenie obozu, korzystanie ze sklepu, osobistych pieniędzy i paczek. Jeńców znajdujących się w karnym baraku zwykle wykorzystuje się do ciężkich robót.

64. Odwach izolowany jest od pozostałych pomieszczeń drewnianym ciągłym płotem.

65. Na odwach kierowani są jeńcy najbardziej złośliwie naruszający regulamin wewnętrzny obozu i niewypełniający zarządzeń administracji obozu.

Skierowanie na odwach stosuje się, kiedy wszystkie inne rodzaje kar zostały wyczerpane lub w przypadku awanturowania się jeńca.

66. Jeńcy skierowani na odwach siedzą w pomieszczeniach zamkniętych na zamek, bez wychodzenia do pracy. Od jeńców skierowanych na odwach odbiera się pasek, szelki, ostre przedmioty, tytoń i zapalki.

Na odwachu zezwala się na czytanie książek, pism i gazet.

Uwaga: Awanturujący się jeńcy mogą być umieszczeni w pojedynczych pomieszczeniach.

67. Przejście jeńca do karnego baraku lub na odwach nie może się wiązać ze zmniejszeniem codziennego przydziału jedzenia.

68. Umieszczenie jeńców w karnym baraku lub na odwachu następuje po dokładnym zbadaniu wszystkich okoliczności postępków i powinno następować formalnie za rozkazem komendy obozu.

69. Za pospolite przestępstwa jeńcy podlegają odpowiedzialności karnej według praw ZSRR i Republik Związkowych, przy czym niewypełnianie rozkazów administracji obozu, sprzeciw (bunt) przeciw tym osobom lub ich czynna obraza podczas wykonywania obowiązków służbowych jest uznawana za przestępstwo wojskowe i za popełnienie takiego przestępstwa jeńcy podlegają Sądowi Trybunału Wojskowego.

VIII. SKARGI I PODANIA JEŃCÓW

70. Każdy jeńiec ma prawo do składania skarg i podań, w formie pisemnej i ustnej.

71. Skargi i podania, mogą być składane bezpośrednio w kancelarii obozu lub wrzucane do specjalnie umieszczonych w tym celu skrzynek.

Skrzynki opieczętowane się pieczęcią komendy obozu i powinny być otwierane tylko przez naczelnika lub komisarza obozu nie rzadziej niż raz na 3 dni.

72. Skargi i podania jeńcy mogą kierować:

- a) na nieprawidłowe postępowanie pracowników obozu — do naczelnika i komisarza obozu;
- b) na nieprawidłowe postępowanie administracji obozu — do Zarządu ds.

Jeńców;

c) w różnych dowolnych sprawach — do organów rządzących ZSRR.

73. Skargi i podania jeńców adresowane do organów władzy: Prezydium Rady Najwyższej ZSRR, Radzieckich Ludowych Komisariatów, Komisji Kontroli Centralnego Komitetu WKP (b), Komisji Kontroli Partyjnej przy CK WKP (b), Lud. Kom. Spr. Wewn. ZSRR i do Zarządu ds. Jeńców, złożone w formie zamkniętej niezwłocznie wysyła się do adresatów bez zapoznania się z ich treścią.

Osoby urzędowe dopuszczające się otwarcia takich kopert i zaznajomienia się z ich treścią ponoszą odpowiedzialność.

Uwaga: Na zamkniętych kopertach jeńcy zobowiązani są umieścić swoje nazwisko, imię, imię ojca.

74. Przy wysyłaniu skarg i podań jeńców na nieprawne działania administracji obozu, których treść jest znana naczelnikowi obozu, zobowiązany jest on do wyczerpującego wyjaśnienia zarzutów zawartych w skardze lub podaniu.

Jednocześnie nie wstrzymując wysłania takiej skargi lub podania, naczelnik obozu jest zobowiązany do podjęcia niezwłocznie wszystkich zależnych od niego sposobów do usunięcia przedstawionych w skardze lub podaniu nadużyć.

75. Skargi i podania złożone do naczelnika lub komisarza obozu należy rozpatrywać nie dłużej niż w ciągu pięciu dni.

76. Przyjęte od jeńców skargi i podania wciąga się na ewidencję i rejestruje w specjalnej księdze, w której powinna być podana data złożenia skargi, krótka treść, dokąd wysłana lub jakie kroki przedsięwzięto w stosunku do niej. Do tejże księgi w ten sam sposób wpisuje się skargi wyjęte ze skrzynek. Księga powinna być ponumerowana, przesnurowana i opieczetowana oraz przechowywana u szefa kancelarii obozu.

77. O wynikach rozpatrzenia skargi lub podania powiadamia się jeńca na piśmie dołączając je doteczki personalnej jeńca.

Jeśli skarga (podanie) wysłana była przez naczelnika obozu do rozpatrzenia innej instytucji państwowej, o tym także zawiadamia się jeńca, skąd i kiedy ją wysłano.

IX. O SPOSOBIE ZAWIADAMIANIA O ŚMIERCI JEŃCÓW, ICH GRZEBANIU I WYDAWANIU ICH RZECZY RODZINIE

78. Śmierć jeńca i jej przyczyny powinny być poświadczone protokołem badania lekarskiego lub sekcji zwłok zmarłego.

79. Miejsce pogrzebania zmarłych jeńców powinno być formalnie oznaczone znakiem rozpoznawczym z podaniem numeru (legitymacyjnego) i numeru teczki personalnej.

80. Zawiadamianie rodziny jeńca o jego śmierci odbywa się przez Centralne Biuro Informacyjne przy Komitecie Wykonawczym Związku Organizacji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca.

81. Pieniądze i dokumenty osobiste zmarłych jeńców przekazuje się spadkobiercom sposobem jak w p. 80.

NACZELNIK I ODDZIAŁU
ZARZĄDU DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
(TISZCZKOW)

28.09.1939 r.

Ośrodek Przechowywania Zbiorów Historyczno-Dokumentacyjnych Federacji Rosyjskiej (dalej: OPZHD), sygn. 1—a—p, 1, 1, k. 38, mps.

Centralne Archiwum Wojskowe, Kolekcja akt rosyjskich, t. 9, k. 38.

**„ZATWIERDZAM”
ZASTĘPCA LUDOWEGO KOMISARZA
SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR
KOMISARZ DYWIZYJNY
(CZERNYSZOW)**

23 września 1939 r.

2. USTAWA O OBOZIE DLA JEŃCÓW WOJENNYCH

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

1. Dla jeńców wojennych przejmowanych od oddziałów Armii Czerwonej organizuje się specjalne obozy.
2. Podstawowymi zadaniami obozów dla jeńców wojennych jest:
 - a) przetrzymywanie jeńców wojennych w warunkach izolacji od otoczenia;
 - b) stworzenie systemu ochrony wykluczającego jakąkolwiek możliwość ucieczki jeńców poza strefę obozu;
 - c) praca agitacyjno-propagandowa i kulturalna wśród jeńców.

II. STRUKTURA, ETAT I ZADANIA APARATU OBOZU

3. Komenda obozu składa się z:
 - a) kancelarii;
 - b) oddziału specjalnego;
 - c) oddziału politycznego;
 - d) oddziału ewidencyjno-rozdzielczego;
 - e) oddziału gospodarczego;
 - f) oddziału finansowego;
 - g) oddziału sanitarnego;
 - h) komendy ochrony wewnętrznej;

i) ochrony przeciwpożarowej.

Etaty zarządu obozu dla jeńców zatwierdza Ludowy Komisarz Spraw Wewnętrznych ZSRR.

Zmiany w strukturze obozu może wprowadzać tylko rozkaz Ludowego Komisarza Spraw Wewnętrznych ZSRR.

4. Zadania poszczególnych komórek obozu:

A. Komenda obozu

W rękach komendanta i komisarza obozu oraz pomocnika komendanta leży ogólne kierowanie pracą aparatu obozu z wykluczeniem Oddziału Specjalnego.

Z-ca komendanta obozu jest jednocześnie komendantem ochrony wojskowej i wartowniczej, dowodzi on ochroną obozu.

Komendant dyżurny kieruje przyjmowaniem i rozmieszczeniem nowo przybywających jeńców wojennych, utrzymuje porządek na terenie obozu i kieruje pracą biura przepustek obozu.

B. Kancelaria obozu

- a) Przygotowanie i organizacja biurowości na wszystkich oddziałach obozu z wykluczeniem Oddziału Specjalnego i lazaretu.
- b) Rejestracja korespondencji wchodzącej i wychodzącej, w tym także tajnej i ściśle tajnej z wyłączeniem korespondencji Oddziału Specjalnego.
- c) Przechowywanie i podszywanie do teczek korespondencji odnoszącej się w całości do działalności obozu.
- d) Utrzymuje nadzór nad terminowym załatwianiem korespondencji i wypełnianiem zadań przez poszczególne oddziały obozu (oprócz Oddziału Specjalnego).
- e) Prowadzi ewidencję stanu osobowego obozu.
- f) Wypisuje zaświadczenia o wyjazdach służbowych pracowników obozu i rejestruje przybyłe służbowo do obozu osoby.

C. Oddział specjalny

Kieruje pracą dot. obsługi czekistowsko-operacyjnej jeńców wojennych.

D. Oddział polityczny

Prowadzi pracę agitacyjno-propagandową wśród jeńców wojennych. Kieruje pracą klubu i biblioteki. Prowadzi pracę polityczną wśród stanu osobowego obozu.

E. Oddział ewidencyjno-rozdzielczy

Prowadzi ewidencję personalną i statystyczną jeńców wojennych i ewidencję specjalną stanu oficerów i in. podciągniętych do tej kategorii.

Prowadzi rejestrację wszystkich przybywających jeńców wojennych, przygotowuje do odprawienia eszelony z jeńcami wojennymi i załatwia formalności związane z ubyciem jeńców z obozu. Ogłasza poszukiwanie uciekinierów z obozu.

F. Oddział gospodarczy

- a) Wypełnia obowiązki związane z zaopatrzeniem obozu (zaopatrzenie w produkty żywnościowe, uzbrojenie pracowników obozu, zaopatrzenie materialne pracowników obozu i jeńców, zaopatrzenie obozu w opał, mat. pędne, i transport, zabezpieczenie w sprzęt i inwentarz itp.);
- b) Zarządza utrzymaniem porządku i urządzaniem pomieszczeń i terenem obozu. Wypełnia pracę związane z przebudową i remontem pomieszczeń.
- c) Organizuje i kieruje pracą łaźni, pralni i pomieszczeń dezynfekcyjnych.
- d) Organizuje przechowywanie rzeczy jeńców.
- e) Utrzymuje w stanie gotowości środki łączności, sprzęt elektryczny i oświetleniowy.
- f) Organizuje i kieruje pracą całego transportu obozowego i utrzymaniem go

w porządku.

- g) Kieruje przechowywaniem i ewidencją produktów żywnościowych i ewidencją materiałową całego majątku obozu i jego warsztatów.

G. Oddział finansowy

- a) Kieruje zabezpieczeniem finansowym obozu oraz organizuje i prowadzi rachunkowość finansową obozu.
- b) Prowadzi rozliczenia finansowe i wypłaty dla stanu osobowego obozu.
- c) Prowadzi wydawanie jeńcom zaopatrzenia pieniężnego.
- d) Prowadzi osobiste rachunku więźniów.

H. Oddział sanitarny

- a) Organizuje pomoc medyczną dla jeńców.
- b) Prowadzi przegląd sanitarny przybywających jeńców i prowadzi dezynfekcję pomieszczeń, odzieży i bielizny.
- d) Czuwa nad stanem sanitarnym pomieszczeń obozowych, piekarni i kuchni.
- d) Ustala zamierzenia przeciwepidemiczne i prowadzi szczepienia profilaktyczne.
- e) Zabezpiecza urządzenia leczniczo-sanitarne obozu poprzez zapewnienie niezbędnego sprzętu medyczno-sanitarnego i środków leczniczych.
- f) Prowadzi rachunkowość przychodu i rozchodu mienia medyczno-sanitarnego i środków leczniczych oraz ewidencję i rejestrację jeńców wojennych zwracających się o pomoc medyczną do ambulatorium.
- g) Prowadzi ewidencję sanitarno-statystyczną zachorowalności i śmiertelności.

I. Komenda ochrony wewnętrznej

- a) Zapewnia ochronę wewnętrzną obozu zgodnie z opracowanym planem.

- b) Kieruje utrzymaniem porządku na terenie obozu i czuwa nad wypełnianiem zasad regulaminu wewnętrznego wśród jeńców wojennych.
- c) Bierze udział w przeprowadzaniu rewizji w barakach i osobistych rewizji jeńców.
- d) Współdziała z ochroną wojskową w zapobieganiu i likwidacji ucieczek jeńców.

K. Ochrona przeciwpożarowa

- a) Zabezpiecza należyty stan i gotowość sprzętu przeciwpożarowego na terenie całego obozu.
- b) Kieruje profilaktyczną działalnością przeciwpożarową na terenie obozu i dowodzi likwidacją pożarów.

NACZELNIK ZARZĄDU DS. JEŃCÓW
WOJENNYCH NKWD ZSRR
MAJOR (SOPRUNIENKO)

KOMISARZ ZARZĄDU DS. JEŃCÓW
WOJENNYCH NKWD ZSRR
KOMISARZ PUŁKOWY (NIECHOROSZEW)

OPZHD, sygn. 1—a—p, 1, 1, k. 72 mps.
CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 9, k. 72.

k o p i a

3. ZARZĄDZENIE (TELEGRAFICZNE)

ORIECHOWO NACZELNIK PUNKTU DLA JEŃCÓW WOJENNYCH tow.
SZIROKOW

RADOSZKOWICE NACZELNIK PUNKTU DLA JEŃCÓW WOJENNYCH tow.
DEMIDOW

NIEGORIEŁOJE NACZELNIK PUNKTU DLA JEŃCÓW WOJENNYCH tow.
MAKAROW

TIMKOWICZE NACZELNIK PUNKTU DLA JEŃCÓW WOJENNYCH tow.
WOJKO

MIŃSK NKWD ZSRR — tow. CANAW

tow. RIESZETNIKOW

tow. BOCZKOW

1. Jeńców wojennych żołnierzy Ukraińców, Białorusinów i innych narodowości, mieszkańców województw: stanisławowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i łuckiego na Ukrainie Zachodniej i nowogródzkiego, wileńskiego, białostockiego i poleskiego na Zachodniej Białorusi — wypuścić do domów.
2. Jeńców — żołnierzy, których ojczyzna znajduje się w niemieckiej części Polski tj. mieszkańców terenów zajętych przez Niemcy, odprawić do obozu w Kozielsku obwód smoleński i do obozu w Putywlu obwód sumski do czasu wydania oddzielnych zarządzeń.
3. Jeńców — generałów, oficerów, ważnych urzędników wojskowych i państwowych odprawić do obozu w Starobielsku obwód woroszyłowgradzki.
4. Jeńców — wywiadu, kontrwywiadu, żandarmów i policjantów odprawiać do obozu w Ostaszkowie obwód kaliniński.
5. Selekcję żołnierzy — jeńców w celu wypuszczenia do domów przeprowadzić drogą przeglądu dokumentów każdego jeńca i dodatkowego osobistego przesłuchania i

przesłuchania świadków spośród jeńców.

6. Odprawę do domów jeńców żołnierzy — mieszkańców Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi przeprowadzać bez zatrzymania, niezwłocznie do przybycia każdej partii na punkt przyjęć.
7. Przy selekcji jeńców mieć na uwadze, że do niemieckiego terytorium Polski należą województwa: lubelskie, warszawskie, kieleckie, krakowskie, łódzkie, pomorskie, poznańskie, śląskie, oraz niektóre miejscowości białostockiego i lwowskiego w Zachodniej Ukrainie i Białorusi, gdzie przechodzi linia granicy państwowej między ZSRR i Niemcami.
8. Wypuszczanie jeńców — żołnierzy do domów przeprowadzać grupując odprawianych według miejsc zamieszkania.

NKWD ZSRR BERIA

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR

Komisarz bezpieczeństwa państwowego 1-ej rangi
(Ł. BERIA)

październik 1939 rok
Nr 4442/b

OPZHD, sygn. 1—a—p, 1, 1, k. 102, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 9, k. 102.

10 kwiecień 1940 r.

Nr 11/6

Starobielsk

**DO KOMISARZA GŁÓWNEGO ZARZĄDU NKWD ZSRR
DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
KOMISARZA PUŁKOWEGO TOW. NIECHOROSZEWA**

Dopisek odręczny
„—dołączyć do meldunku
politycznego do zastępcy
Ludowego Komisarza
— 13.04.1940 r.”

4. POLITYCZNY MELDUNEK NADZWYCZAJNY

1. Melduję, że 5 kwietnia przystąpiliśmy do likwidacji obozu. Do Charkowa wywieziono od 5 do 9 kwietnia 923 osoby, w tym:

Generałów	— 2
Pułkowników	— 25
Podpułkowników	— 42
Majorów	— 40
Kapitanów	— 298
Innych oficerów	— 516

Wywóz odbywa się normalnie. Do stacji w Starobielsku jeńcy przewożeni są samochodami pod wzmocnionym konwojem.

2. W celu zapobieżenia ucieczkom, ochrona obozu została wzmocniona zewnętrznymi i wewnętrznymi posterunkami, poprzez zwiększenie liczby posterunków i przez lepszy dobór ludzi, polepszenie jakości ich szkolenia, a także ulepszono kontrolę pełnienia służby.

Przyjęto zasady pełnienia ochrony kombinowanej przez wystawianie czujek i pełnienie służby patrolowej. Polepszone oświetlenie obozu. Jednocześnie przyjęto szereg zasad dla polepszenia sposobu przepuszczania. Zupełnie zaprzestano

wypuszczania jeńców ze strefy obozu do pracy i na przesłuchania.

Ograniczono wstęp do obozu osób należących do obsługi obozowej, a osoby, na które są takie lub inne materiały kompromitujące, nie są w ogóle wpuszczane do obozu i w większości zwolnione.

3. Nasilono kontrolę nad korespondencją przychodzącą do obozu.
4. W związku z likwidacją obozu obserwuje się wśród jeńców nastroj podniecenia, na który nie mają wpływu pojedyncze głosy próbujące podminować atmosferę przez puszczanie różnych plotek: „Wysyłają nas na Sybir”, „Wyprawiają nas na Sołowki”, „Wyślą nas na bezludną wyspę”, „Wysyłają nas do niemieckich obozów”, „Wysyłają nas do Karelii budować drogi” itp.

Nieliczni jeńcy przy pożegnaniach występują z wezwaniem — „Trzymać się mocno w przyszłej walce za wielką Polskę”, „Co by z nami nie robili — Polska była i będzie”.

W jednym z baraków jeden z jeńców odczytał wezwanie: „Trwać mocno w honorze polskiego oficera, za przyszlą, wielką Polskę”.

Gwałtownie zmniejszyły się prośby o pracę wewnątrz obozu: „Wkrótce wszyscy wyjedziemy, a dla innych nie ma co pracować”.

Także gwałtownie zmalała liczba zgłoszeń do ambulatorium i do szpitala. Chorzy znajdujący się w szpitalu szybko zaczęli zdrowieć i żądają szybkiego wypisania.

Skarg na jedzenie itp. — nie ma. Odmowy przyjmowania jedzenia, a także skargi na jedzenie w okresie funkcjonowania obozu nie miały miejsca.

Nie odnotowano przypadków ucieczek. Nie ma przypadków niszczenia mienia obozowego w związku z wywózką.

KOMISARZ OBOZU NKWD
KOMISARZ BATALIONOWY (KIRSZIN)

OPZHD, sygn. 3—p, 2, 6, k. 100, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k. 100.

14 kwiecień 1940

Nr 11/7

Starobielsk

DO KOMISARZA GŁÓWNEGO ZARZĄDU
NKWD ZSRR DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
KOMISARZA PUŁKOWEGO TOW. NIECHOROSZEWA

5. POLITYCZNY MELDUNEK NADZWYCZAJNY

1. Melduję, że likwidacja obozu przebiega normalnie. Od 10 kwietnia do 14 kwietnia z (słowo skreślone) wyprawiono 794 osoby, a od 5 kwietnia (początek likwidacji obozu) wyprawiono 1.717 osób, w tym:

Generałów	—	8
Pułkowników	—	36
Podpułkowników	—	61
Majorów	—	106
Kapitanów	—	436
Innych oficerów	—	1170

2. Nastrojów negatywnych wśród jeńców w związku z wywozem z obozu — nie odnotowano, z wyjątkiem faktów podanych w meldunku z 10 kwietnia 1940 r.
3. Fakty wystąpień antyradzieckich, samobójstw i prób samobójstw, fakty niszczenia i rozkładania mienia obozowego — NIE MAJĄ MIEJSCA.
4. Faktów ucieczek oraz prób ucieczek — NIE MA.
5. W związku z likwidacją obozu, jeńcy w dużej liczbie występują z prośbami o pozostanie w ZSRR i nie wysyłanie ich do Niemiec i do państw „neutralnych”. Prośby w dużej liczbie pochodzą od specjalistów (lekarzy, inżynierów i nauczycieli). Treść prośb ma następujący charakter, na przykład: jeńiec wojenny Altman Georgij Salamonowicz pisze: „Proszę nie przekazywać mnie żadnym niemieckim czy neutralnym władzom, a dać mi możliwość pozostania i pracy w Związku Radzieckim. Prośba moja ma

następujące podstawy:

1. Do tej pory byłem apolityczny, ale ostatnio bliżej poznałem i przyciągnęła mnie ideologia państwa socjalistycznego. Nie wątpię, że osobiście potrafię z godnością wypełniać obowiązki obywatela radzieckiego.
2. Z zawodu jestem inżynierem przemysłu tekstylnego i nie wątpię, że moje kwalifikacje i doświadczenie mogą okazać się użyteczne dla państwa radzieckiego.
3. Jestem Żydem i do tej pory podlegałem uciskowi narodowościowemu, co pozwoli mi w pełni ocenić politykę narodowościową Związku Radzieckiego.

Albo taka treść — jeniec wojenny Siemientka Abram Markowicz pisze: — „Żarliwie proszę wobec likwidacji obozu, pozostawić mnie w ZSRR. Jestem synem krawca ... do Niemiec i żadnych innych państw jechać nie chcę”.

Lekarz porucznik rezerwy Tanenbaum Jakow Wolfowicz pisze: — ”Podczas likwidacji obozu proszę zostawić mnie w ZSRR, nie wysyłajcie mnie do jakichkolwiek innych państw. Jestem lekarzem — pracownikiem medycznym, żyjąc w państwie kapitalistycznym widziałem niesprawiedliwość ustroju, widziałem straszne życie biednych ludzi i dlatego zawsze z sympatią odnosiłem się do ruchu komunistycznego.

Marzyłem o życiu w warunkach wolnego państwa socjalistycznego, w którym nie istnieje ucisk narodowościowy, który jako Żyd, zawsze odczuwałem.

Analogicznie i inne prośby.

Kadra oficerska narodowości polskiej podań o pozostawienie w ZSRR — NIE PISZE.

6. Kadra zarządu obozu — pracownicy Oddziału Specjalnego, Oddziału Ewidencyjno-Rozdzielczego i Oddziału Politycznego pracują wyłącznie, przy porządkowaniu teczek personalnych jeńców.

Aparat gospodarczy (obozu — dop.) prowadzi przyjęcia i ewidencję rzeczy i naczyń kuchennych od grup wyjeżdżających jeńców.

7. Całkowicie opróżniono budynki zajmowane przez jeńców przy ul. Wołodarskiego nr 19 i ul. Kirowa nr 32, więc jeńcy przebywają w jednej

strefie obozu, co umożliwiło skoncentrowanie ochrony wewnętrznej do pełnienia służby w granicach podstawowego obozu.

KOMISARZ OBOZU STAROBIELSKIEGO NKWD
KOMISARZ BATALIONOWY (KIRSZIN)

14.04.40

OPZHD, sygn. 3—p, 2, 6, k. 103 mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k. 103.

20 kwietnia 1940
Nr 11/7
Starobielsk

DO KOMISARZA GŁÓWNEGO ZARZĄDU NKWD
DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
KOMISARZA PUŁKOWEGO TOW. NIECHOROSZEWA

6. POLITYCZNY MELDUNEK NADZWYCZAJNY

1. Melduję — likwidacja obozu przechodzi NORMALNIE od 15 kwietnia do 19 kwietnia odprawiono 902 osoby, a wszystkich od 5 kwietnia (początek likwidacji obozu) odprawiono 2.619 osób. W obozie pozostało 1.281 osób.
2. Negatywnych nastrojów, wystąpień antyradzieckich, samobójstw i prób samobójstw, faktów ucieczek i prób ucieczek — NIE MA.
3. Całkowicie zakończono czynności związane z porządkowaniem teczek personalnych i wszystkie teczki wysłano do Was do rozpatrzenia.
4. W związku z likwidacją obozu przystąpiliśmy do zmniejszania etatów stanu osobowego, w pierwszej kolejności osób, na które są kompromitujące materiały z racji pochodzenia społecznego oraz tych, które w związku z likwidacją nie mogą być w pełni wykorzystane. W ostatniej połowie marca i w kwietniu zwolniono razem 56 osób, co stanowi w stosunku do miesięcznego budżetu sumę 15.250 rubli.
5. Proszę o Wasze wytyczne, co do dalszych zamierzeń dot. zmniejszenia etatu odnośnie pracowników oddziału politycznego, oddziału ewidencyjno-rozdzielczego, oddziału sanitarnego, oddziału finansowego, oddziału gospodarczego, a szczególnie ochrony wewnętrznej, ponieważ, jeśli listy wywozowe jeńców nie będą wstrzymane, to w maju obóz będzie zupełnie pusty.

KOMISARZ OBOZU NKWD W STAROBIELSKU
KOMISARZ BATALIONOWY (KIRSZIN)

OPZHD, sygn. 3—p, 2, 6, k. 107, mps.
CAW Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k. 107.

Zarząd ds. Jeńców Wojennych
23 kwiecień 1940 r.
Nr 25/3460

**7. PISMO KOMISARZA ZARZĄDU NKWD
ds. Jeńców Wojennych
komisarza pułkowego NIECHOROSZEWA
do komisarza obozu w Starobielsku
komisarza batalionowego tow. KIRSZINA**

W politycznych meldunkach nadzwyczajnych z 10 kwietnia br. Nr 11/6 i 14 kwietnia Nr 11/7 piszecie, że „faktów niszczenia i okradania mienia obozowego nie ma”. Podkreślacie to.

Według posiadanych przez nas zestawień jeńcy po chuligańsku odnoszą się do mienia obozowego. Rwą materace i szyją z nich worki, łyżki metalowe umyślnie łamią na pół, wynoszą kołdry, prześcieradła itp.

Do kwietnia ubyli jeńcy nie zdali około 300 kołder, prawie 500 prześcieradeł, prawie 1.000 sztuk łyżek, 830 kubków, 400 misek, okazało się, że podarto 200 z pozostałych materaców.

Niezwłocznie sprawdźcie te dane i zaprowadźcie porządek przyjmowania mienia obozowego od ubywających jeńców, by wszystkie przedmioty należące do obozu były przez każdego jeńca zdane. Co wywieziono należy z powrotem przywieźć.

O prawdziwości powyższego i podjętych decyzjach komunikujcie.

podpis (NIECHOROSZEW)
podpis (WOROBJEW)

OPZHD, sygn. 3—p, 2, 6, k. 108, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k.108.

28 kwiecień 1940 r.
Nr 5/38
Starobielsk

DO KOMISARZA GŁÓWNEGO ZARZĄDU
DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
KOMISARZA PUŁKOWEGO TOW. NIECHOROSZEWA

8. POLITYCZNY MELDUNEK NADZWYCZAJNY

1. Melduję — likwidacja obozu przebiega NORMALNIE. Od 19 kwietnia do 25 kwietnia wysłano 1.156 osób, a wszystkich od 5 kwietnia (początek likwidacji obozu) wysłano 3.576 osób. W obozie pozostało 323 osoby.
2. Negatywnych nastrojów, wystąpień antyradzieckich, samobójstw i prób samobójstw, ucieczek i prób ucieczek — NIE MA.
3. Pozostali jeńcy w liczbie 323 osób są dokładnie skontrolowani i skoncentrowani w 3 pomieszczeniach — baraki Nr 12, 13, 14.
W celu polepszenia ochrony, obszar między 5 blokiem a 11 blokiem aż do ściany ogrodzono drutem kolczastym, poprawiono oświetlenie, wobec tego teren obozu zmniejszył się o połowę i dostęp jeńców do nowych baraków Nr 6, 7, 8, 19 i dużej ubikacji jest ograniczony.
4. W związku ze świętem majowym opracowano plan operacyjny dla wzmocnienia ochrony na podstawie Waszych wytycznych telegraficznych Nr 25/3496 z 25.04.1940 r.

KOMISARZ OBOZU NKWD
KOMISARZ BATALIONOWY (KIRSZIN)

OPZHD, sygn. 3—p, 2, 6, k. 128 mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k. 128.

30 kwietnia 1940 r.
Nr 5/42
Starobielsk

Pilne
ŚCIŚLE TAJNE

9. MELDUNEK KOMISARZA OBOZU NKWD
w Starobielsku KRISZINA
do komisarza Głównego Zarządu NKWD
ds. Jeńców Wojennych
komisarza pułkowego tow. NIECHOROSZEWA

1. Melduję — likwidacja obozu w okresie od 26 do 29 kwietnia br. wobec braku list — wstrzymana. W obozie na dzień 30 kwietnia przebywają 323 osoby. Po otrzymaniu list likwidację obozu i wywóz jeńców wojennych będziemy kontynuować niezwłocznie, jak tylko będziemy mieć wystarczającą ilość wagonów.
2. Nastrojów negatywnych, wystąpień antyradzieckich, samobójstw i prób samobójstw, a także uciezek i prób uciezek — NIE MA.
3. Nastroje wśród jeńców — szybciej wyjechać z obozu „do domu”. W rozmowach zapytują o powody przerwania wywózki, ponieważ przyzwyczaili się, że od 5 kwietnia codziennie przeprowadzamy odprawę, a od 25 kwietnia nie odprawiamy.

podpis (KIRSZIN)

OPZHD, sygn. 3—p, 2, 6, k. 132, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k.132.

30 kwietnia 1940 r.
Nr 5/41
Starobielsk

**10. MELDUNEK KOMISARZA OBOZU NKWD
w Starobielsku KIRSZINA
do komisarza Głównego Zarządu NKWD ZSRR
ds. Jeńców Wojennych
komisarza pułkowego tow. NIECHOROSZEWA**

Na Wasz Nr 25/3460 z 23/04—40 r. melduję, że zestawienia otrzymane przez Was są zupełnie niezgodne z rzeczywistością, autor który wyliczył, że w czasie wywózki jeńcy nie zdali około 300 kołder, 500 prześcieradeł, ok. 1.000 sztuk łyżek, 830 kubków, 400 misek i podarli 200 z pozostałych materaców, wprowadził w błąd Was oraz Waszego pomocnika tow. Słuckiego.

Po pierwsze takich braków w mieniu obozowym i inwentarzu kuchennym (łyżki, miski, kubki) nie było podczas całego okresu istnienia obozu, potwierdzają to dane komisji inwentaryzacyjnej, która robiła bilans za marzec.

Po drugie, podczas odprawiania jeńców, zgodnie z moim osobistym zarządzeniem, była przeprowadzona kontrola (rewizja) jeńców wyprawianych z obozu włącznie z kontrolą kieszoni (podkreślenie w oryginale).

Jeńcy ze wszystkimi rzeczami zaprowadzani byli do 11 korpusu (b. cerkiew), gdzie dokładnie byli rewidowani przez pracowników oddziału gospodarczego, a my osobiście, ja i tow. Bieżekow codziennie kontrolowaliśmy, jak idzie rewizja rzeczy jeńców wyprawianych z obozu. Do kontroli jeńców przydzieliliśmy aparatowi gospodarczemu do pomocy 11—15 wartowników z komendantami dyżurnymi i naczelnikami ochrony wewnętrznej na czele w celu dokładniejszej rewizji odprawianych.

Podczas odprawiania przez aparat gospodarczy pierwszej partii (5 kwietnia) nasze zarządzenia jak organizować dokładną kontrolę jeńców, nie były dokładnie wypełnione przez zastępcę tow. Munkina (Munkin był w Moskwie), przeglądano

tylko worki na rzeczy i tobołki. Następnego dnia niedopatrzanie owo było usunięte, tak że jeńcy podczas odprawy w okresie 5—25 kwietnia nie mogli wywieźć z sobą takiej liczby przedmiotów.

Pojedyncze przypadki ze strony jeńców, którzy łamali łyżki, a jeden nawet zszyl worek z materaca (fakt ujawniony w czasie rewizji), nie mogą prowadzić do wniosku, że to zjawisko masowe w chwili odprawiania jeńców, a ponadto w moich meldunkach Nr 11/6 z 10.04.40 r. i Nr 11/7 z 14.04 było odnotowane, że przypadków niszczenia i rozkradania mienia obozowego nie ma w danym okresie.

Pisanie o faktach, które nie mają miejsca uważam za karygodne. Również nieprawdziwe jest zwalanie winy na jeńców, że odnoszą się po barbarzyńsku do mienia obozowego, a fakty niszczenia i kradzieży, które miały być może miejsce przed odprawą jeńców zaszły wskutek niedokładnej pracy aparatu gospodarczego (ewidencja, kontrola).

WNIOSEK — otrzymane przez Was zestawienia są niewiarygodne, a ich autor wcześniej starał się uniknąć odpowiedzialności materialnej i całą winę zwalić na jeńców, którzy wyjechali w okresie 5—25 kwietnia br.

podpis (KIRSZIN)

OPZHD, sygn. 3—2, 6, k. 130, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 58a, k. 130.

ŚCIŚLE TAJNE

k o p i a
Zarząd ds. Jeńców Wojennych
23 maja 1940
25/5068

**11. PISMO NACZELNIKA ZARZĄDU NKWD
ds. Jeńców Wojennych kapitana SOPRUNIENKI
do naczelnika Głównego Zarządu Wojsk Konwojowanych
NKWD ZSRR
komisarza dywizyjnego SZARAPOWA**

W związku z tym, że wszyscy jeńcy z obozów w Ostaszkowie, Kozielsku, Starobielsku i Griazowcu zostali wywiezieni, ochronę wewnętrzną zabezpieczoną przez oddziały wojsk konwojowych — uważam za możliwą do zdjęcia.

podpis (SOPRUNIENKO)

OPZHD, sygn. 1—w—p, 4, 13 k. 21, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t, 13b, k. 21.

ŚCIŚLE TAJNE

Zarząd ds. Jeńców Wojennych
2 czerwca 40 r.
Nr 25/5773

Do rąk własnych

**12. PISMO ZASTĘPCY NACZELNIKA ZARZĄDU NKWD
ds. Jeńców Wojennych lejtnanta CHOCHŁOWA
do zastępcy naczelnika 1 Oddziału Specjalnego NKWD ZSRR
kapitana bezpieczeństwa państwowego tow. GERCOWSKIEGO**

Otrzymaliśmy z obozu w Ostaszkowie — sześć tysięcy trzysta teczek personalnych jeńców wojennych, których akta śledcze znajdują się u Was.

Proszę poinformować nas o sposobie przekazania tych teczek do archiwum 1 Oddziału Specjalnego.

Teczki są przygotowane do zdania.

podpis (CHOCHŁOW)

OPZHD, sygn. 1—e—p, 3, 1, k. 10, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 15a, k. 10.

9 czerwiec 1940
Nr 5/51
Starobielsk

13. PISMO NACZELNIKA OBOZU NKWD
kapitana BIEREŻKOWA
do Zarządu NKWD ZSRR ds. Jeńców Wojennych
kapitana bezpieczeństwa państwowego tow. SOPRUNIENKI

Obóz NKWD w Starobielsku prosi o wytyczne, co zrobić z dokumentami, które znajdują się w oddziale ewidencyjno-rozdzielczym obozu: negatywy ok. 4.000 sztuk, fotografie na ubitych jeńców (trzeci egzemplarz), kartoteka na szeregowych w liczbie 7.140 sztuk.

podpis (BIEREŻKOW)
Odręczna notatka
„1. zniszczyć
2. kartotekę przysłać do nas”
podpis nieczytelny
(Maklarskij)

OPZHD, sygn. 1—e—p, 2, 10, k. 91, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 53b, k. 91.

TAJNE

k o p i a
Zarząd ds. Jeńców Wojennych
15 czerwiec 1940 r.

**DO NACZELNIKA OBOZU NKWD
W STAROBIELSKU
KAPITANA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO
TOW. BIEREŻKOWA**

14. ODPOWIEDŹ NA NO 5/51 z 9.06.1940 r.

Pozostałą po jeńcach wojennych korespondencję należy spalić, negatywy i zdjęcia 3 egz. — zniszczyć.

**NACZELNIK/ ZARZĄDU NKWD
ZSRR DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
KAPITAN BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTW. (SOPRUNIENKO)
NACZELNIK/ 2 ODDZIAŁU ZARZĄDU NKWD ZSRR
DS. JEŃCÓW WOJENNYCH
LEJTNANT BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO (MAKLARSKIJ)**

OPZHD, sygn. 1—e—p, 2, 10, k. 89, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 53b, k. 89.

ŚCIŚLE TAJNE

Zarząd ds. Jeńców Wojennych
17 czerwiec 1940
25/5768

**15. MELDUNEK NACZELNIKA ZARZĄDU NKWD
ds. Jeńców Wojennych kapitana SOPRUNIENKI
do naczelnika NKWD obwodu woroszyłowgradzkiego
kapitana bezpieczeństwa państwowego tow. CZEREWATENKO**

Zgodnie z zarządzeniem Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych Związku Radzieckiego — obóz w Starobielsku znowu jest otwarty na przyjmowanie kontyngentów.

podpis (SOPRUNIENKO)

OPZHD, sygn. 1—e—p, 2, 10, k. 125, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 53b, k. 125.

16. PROTOKÓŁ

1940 rok, czerwiec 23, my niżej podpisani — kontroler polityczny obozu NKWD KŁOK, naczelnik Oddziału Ewidencyjno-Rozdzielczego obozu NKWD SYSOJEW i sekretarz Zarządu obozu NKWD KURIACZIJ, tego dnia na podstawie zarządzenia Zarządu NKWD ZSRR ds. Jeńców Wojennych Nr 25/5699 przeprowadzili zniszczenie korespondencji wchodzącej adresowanej do jeńców ubyłych z obozu:

1. Listów poleconych	— 422 szt.
2. Listów zwykłych	— 562 szt.
3. Kart pocztowych poleconych	— 148 szt.
4. Kart pocztowych zwykłych	— 3102 szt.
5. Telegramów	— 79 szt.

Wszystkie ww. rzeczy zniszczono przez spalenie, po czym sporządzono niniejszy protokół.

KONTROLER POLITYCZNY ODDZ. SPECJ.
OBOZU NKWD (KŁOK)

NACZELNIK 2 ODDZIAŁU OBOZU NKWD
(SYSOJEW)

SEKRETARZ ZARZĄDU OBOZU NKWD (KURIACZIJ)

OPZHD, sygn. 1—e—p, 2, 10, k. 127, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 53b, k. 127.

k o p i a

**17. PISMO NACZELNIKA ZARZĄDU NKWD
ds. Jeńców Wojennych kapitana SOPRUNIENKI
do naczelnika Głównego Zarządu Ekonomicznego NKWD ZSRR
komisarza bezpieczeństwa państwowego 3 rangi tow. KOBULOVA**

Do obozów NKWD w Starobielsku, Kozielska i Ostaszkowie przychodzi korespondencja w dużej ilości, paczki i przekazy pieniężne dla Jeńców Wojennych ubytych z tych obozów.

Uważam za konieczne ustalenie następującego porządku przyjmowania i odprawiania tej korespondencji:

- 1) listy zwykłe i polecone oraz telegramy pochodzące od rodzin jeńców z terytorium ZSRR wysyłać przez Zarząd NKWD ds. Jeńców Wojennych do odpowiednich organów NKWD w miejscach zamieszkania rodzin do wykorzystania operacyjnego.
- 2) Zwykłą korespondencję przychodzącą zza granicy, jeśli nie przedstawia wartości operacyjnej — zniszczyć w Zarządzie ds. Jeńców Wojennych.
- 3) Korespondencję poleconą i telegramy oraz paczki i przekazy pieniężne przychodzące zza granicy zwracać z powodu nieodnalezienia adresata.
- 4) Korespondencję przychodzącą do jeńców wojennych przebywających w obozie w Griazowcu — wkładać do ich teczek personalnych.

Proszę o załatwienie powyższego
podpis (SOPRUNIENKO)

13 sierpień 1940 r.

Nr 25/8326

wyk/onał/ Goberman

OPZHD, sygn. 1—e—p, 3, 1, k. 167, mps.

CAW, Kolekcja akt rosyjskich, t. 15a, k. 167.